

KIRKEN PÅ FARET – det var en gang

Faret, Skien

Utgraving: A. Jan Brendalsmo og Alf Tore Hommedal, 2001 Fylke: Telemarkn Bispedømme: Agder
Funnstedet

I forbindelse med omarbeiding av landskapet rundt Telemark Sentralsykehus ble det avdekket noe som ble tolket som kristne graver og kirketuft.

Presentasjon av gravningen

Ved undersøkelsen ble det påvist et kokegropfelt fra romertid, et hedensk gravfelt fra yngre jernalder og en kristen gravplass, trolig fra 800-tallet.

Bygninger

Litt nord for midten av den kvadratiske gravplassen lå resten etter to, kanskje tre, bygninger, oppført i ulike fundamenteringsteknikker. Den eldste bygningen hadde jordgravde stolper i hull med kraftige steinskoninger, kalt Faret I (Reitan 2006). Den hadde fem stolper i langveggene og fire i kortveggene. Skipets mål var 4,8 x 6,8 m. En av stolperestene ble datert til AD 1010-1040. Senere er denne kirken erstattet av en større bygning, Faret II, symmetrisk om den første, med skip på 7 x 9,8 m. Veggene har stått på sviller på lave tørmurer av flate kalksteinsHELLER. I hjørnene har de imidlertid hatt jordgravde stolper. Denne kirken er antatt å være fra 1100-tallet. Fundament for et utvidet østlig tilbygg kan være laget for en Faret III, på 1300-tallet.

Kilder og litteratur

Trykt:

- Reitan, G. 2006: Faret i Skien – en kristen gravplass fra vikingtid og nye innblikk i tidlig kirkearkitektur. Viking: 251-274.
- Reitan, G. 2007: Faret i Skien. Norges eldste gravplass – dens framvekst og fall. Fortidsminneforeningens Arbor, årg.161: 129-137.

Utrykt:

- Brendalsmo, A. J. og A.T. Hommedal 2002: Rapport på arkeologisk undersøkelse av kirke stedet på Faret, Skien, Telemark 23/10-1/11 2001. Manuskript, NIKU/Oldsaksamlinge, Oslo

The image contains an archaeological site plan on the left and two photographs on the right. The site plan shows a rectangular area with a grid of points representing graves and structures. A scale bar indicates 2 meters. The photographs show the site in a field, with workers and equipment visible. The text on the page provides context and details about the site.

Stolpekirker er den eldste formen for kirkebygg som er påvist i Norge. C14-datert materiale fra den eldste kirken på Faret viser at tømmeret ble hogd i perioden 1010–1040. Dette er det eldste sikkert daterte kirkebygget i Norge.

De første kirkene ble anlagt på storgårder med makt og innflytelse i samfunnet. Den eldste kirken på Faret har sannsynligvis vært en privatkirke, reist av en velstående familie. Kirkebygningen ble trolig reist i første halvdel av 1000-tallet e.Kr. Denne er markert med skifer og de høyeste stolpene. Stolpesporene viser at denne kirken har målt ca. 4,8 x 6,8 m.

En ny og større kirke ble reist på samme stedet på 1100-tallet. Denne er markert med skifer og de laveste stolpene. Stolpesporene viser at denne kirken har målt ca. 9,8 x 7 m. I løpet av høymiddelalderen fikk denne kirken et kor mot øst på ca. 4 x 4 m. Steiner som ble funnet øst for koret kan tyde på at det har ligget en tredje kirke på stedet. Dette kan ha vært en langkirke med skip og kor i samme bredde. Det kan tenkes at dette er den kirken vi finner nevnt i et middelalderdiplom fra 1354 – *Hakasteins kirke som ligger til Gimsøy kloster*.

Rundt stolpekirken ble det funnet en kristen gravplass avgrenset av en greft. Grefta var anlagt i et kvadrat rundt kirkene og målte 32 x 32 meter. Dette samsvarer med funn fra andre tidlige kristne gravplasser i Skandinavia. På Faret ble det påvist 50 graver innenfor et område på 50 m², og det er anslått at mer enn 1000 mennesker har blitt gravlagt på den lille plassen. To av de kristne gravene er C14-datert til første halvdel av 900-tallet, midt i perioden vi kjenner som vikingtid. Dette er 100 år før den eldste påviste kirken på Faret, og lenge før vi har skriftlige beretninger om kristen gravskikk i Norge.

URNESPENNA
Denne bronsepenne ble funnet inne på kirkegården. Urnespenne dateres stilistisk til perioden 1050-1100, og kan trolig knyttes til brukten av kirkestedet. Kanskje ble den midtst på kirkegården kort tid etter at den første kirken ble reist?
Foto: Janne Pettersen/Arkeologisk Museum

Kirkens konstruksjon til bygn.
Foto: Egil Hovde, Telemark fylkeskommune/Arkeologisk Museum

Avdekkning av kristne graver rett sør for kirketuften. Legg merke til fargeforskjellene i fyllmassene i gravene. Tettbelen av graver var svært høy.
Foto: Egil Hovde, Telemark fylkeskommune/Arkeologisk Museum

